

Jak firmy rolno-spożywcze mogą czerpać ze zrównoważonego rolnictwa?

Małgorzata Bojańczyk

Dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności

Jednym z najważniejszych wyzwań, przed którym stoi sektor rolno-spożywczy, jest konieczność dostosowania się do nowych wyzwań i regulacji europejskich dotyczących zrównoważonych łańcuchów żywnościowych. Stanowią one odpowiedź nie tylko na postępujące zmiany klimatyczne, ale też potrzeby konsumentów, którzy są coraz bardziej świadomi kryzysu środowiskowego i chcą mu przeciwdziałać. Na czym polega zrównoważony rozwój biznesu rolno-spożywczego? Jak powinna wyglądać jego przyszłość?

Rozdzielanie kwestii produkcji żywności, w tym metod upraw czy hodowli oraz pozyskiwania surowców pochodzących z rolnictwa, od kolejnych etapów, jakie przechodzą produkty rolne, zanim trafią na stół konsumenta, nie odpowiada rynkowej rzeczywistości. Aby zapewnić opłacalną dla rolników i hodowców produkcję, uzyskać akceptowalne dla klientów ceny żywności oraz ograniczyć negatywny wpływ rolnictwa na środowisko i klimat, przedsiębiorstwa z sektora rolno-spożywczego muszą świadomie zarządzać zmianą w kierunku zrównoważenia.

Współczesny konsument oczekuje, że żywność dostępna w polskich sklepach będzie wyprodukowana przez lokalnych producentów z poszanowaniem dla środowiska i klimatu przy zachowaniu przystępnego poziomu cen. Oznacza to, że poza aspektami środowiskowymi i zmniejszaniem negatywnego oddziaływania na klimat rolnictwo i produkcja żywności muszą być zrównoważone również na poziomie ekonomicznym, czyli zapewnić odpowiednie dochody przedsiębiorcom i zadowalające ceny żywności dla konsumentów. Dlatego szybsze reagowanie na zmiany rynkowe związane ze wzrostem kosztów produkcji rolnej, cen energii czy środków ochrony roślin to niezbędny element strategii firm branży rolno-spożywczej.

Założenia i legislacja

Koncepcja zrównoważonego rozwoju nie jest nowa – została zaproponowana w 1713 r. przez Hansa Carla von Carlowitza. Pierwotnie oznaczała taki sposób gospodarowania lasem, który umożliwiał jego samoodnowę. Dopiero w latach 80. XX wieku słowo *sustainable* zostało przejęte przez ruch ekologiczny i wprowadzone do debaty politycznej w szerszym kontekście.

Rozwój zrównoważony oznacza taki rozwój gospodarczy, który prowadzi do zwiększania spójności społecznej, podnosi jakość środowiska i dba o ład ekonomiczny. Klasyczna koncepcja opiera się zatem na trzech zależnych od siebie aspektach: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym.

W 2019 r. Komisja Europejska przedstawiła Europejski Zielony Ład (EZŁ) – strategię, której celem jest osiągnięcie (najpóźniej do 2050 r.) neutralności klimatycznej. Odnosząc się do zrównoważonego rolnictwa i produkcji żywności, EZŁ wskazuje dwie główne strategie: „Od pola do stołu” i „Unijną strategię na rzecz bioróżnorodności 2030”. Rozwój zrównoważony oznacza taki rozwój gospodarczy, który prowadzi do zwiększania spójności społecznej, podnosi jakość środowiska i dba o ład ekonomiczny. Klasyczna koncepcja opiera się zatem na trzech zależnych od siebie aspektach: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Warto pamiętać, że we wdrażaniu założeń zrównoważenia w produkcji żywności ważną rolę odgrywają także konsumenci – poprzez swoje wybory i zachowania. Należą do nich m.in. preferowanie produktów lokalnych, co ma wpływ na skracanie łańcuchów dostaw i ograniczenie emisji, ale również takie aspekty jak świadome zapobieganie marnowaniu żywności czy oczekiwania związane z odpowiednią jakością produktów – wyprodukowanych z ograniczonym zastosowaniem nawozów czy środków ochrony roślin oraz dbałością o dobrostan zwierząt.

Zrównoważone rolnictwo

Blisko 25% największych przedsiębiorstw z sektora rolno-spożywczego działających w Polsce deklaruje, że wdrożyło i realizuje strategię zrównoważenia, która jest integralną częścią ich organizacji i priorytetów inwestycyjnych. Przekłada się to na nowe podejście do tworzenia procesów biznesowych – zaopatrywanie się w surowce ze zrównoważonych źródeł i wspieranie rozwoju dostawców poprzez wprowadzanie programów rolnictwa zrównoważonego. Współpraca firm z rolnikami, którzy stosują ten model rolnictwa, przekłada się także na ograniczanie emisji pośrednich. Ma to istotne znaczenie, ponieważ często są one dużo wyższe niż emisje bezpośrednie – mowa tu średnio o 5,5 razy wyższej emisji gazów cieplarnianych, a w przypadku produkcji żywności i handlu wynik ten jest jeszcze bardziej niekorzystny, odpowiednio: 5,9 i 10,9 razy więcej¹.

”

Blisko 25% największych przedsiębiorstw z sektora rolno-spożywczego działających w Polsce deklaruje, że wdrożyło i realizuje strategię zrównoważenia, która jest integralną częścią ich organizacji i priorytetów inwestycyjnych.

Podejście biznesu w Polsce do wdrażania założeń zrównoważenia jest niejednorodne. Firmy wybierają różne programy i instrumenty. Dominującą strategią jest tworzenie własnych standardów, które są rozwinięciem istniejących certyfikacji rolnictwa zrównoważonego, takich jak FSA (*Farm Sustainability Assessment*) i GLOBALG.A.P. (*Good Agricultural Practices*). Na popularności zyskuje także rolnictwo węglowe, które umożliwia redukcję emisji gazów cieplarnianych lub przechwytywanie ich z atmosfery, wykorzystując glebowe projekty węglowe w ramach dobrowolnego rynku węglowego (VCM – *Voluntary Carbon Market*). Rolnictwo węglowe polega na stosowaniu regeneratywnych metod upraw i dzięki temu daje również możliwości uzyskania dodatkowego źródła dochodu dla gospodarstwa w postaci certyfikatów węglowych. Jest powszechnie uważane za skuteczną metodę redukcji emisji gazów cieplarnianych i usuwania CO₂ z atmosfery poprzez przekształcanie gleb w pochłaniacze dwutlenku węgla. Wraz z poprawą jakości gleby poprawia się również rentowność gospodarstwa.

”

Na popularności zyskuje rolnictwo węglowe, które umożliwia redukcję emisji gazów cieplarnianych, jak również przechwytywanie ich z atmosfery.

¹ Moment zwrotny w branży spożywczej. O tym, jak zrównoważony rozwój pozwala budować odporność biznesu w niestabilnych czasach, ASAP, Accenture, Warszawa 2022.

Wyzwanie równowagi w biznesie spożywczym

Choć aspekt zrównoważenia w rolnictwie nie jest jeszcze czynnikiem dominującym w działalności większości firm z sektora rolno-spożywczego w Polsce, to rolnictwo zrównoważone odgrywa coraz większą rolę w zarządzaniu ich rozwojem. Dotyczy to zwłaszcza firm, które są liderami rynkowymi. Wdrażanie nowych rozwiązań wymaga innowacyjności i stałego dostosowywania się do zmieniających się warunków rynkowych i klimatycznych. Jest również ważnym elementem realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Wpływ na wolne tempo wprowadzania założeń zrównoważenia w produkcji żywności ma m.in. brak jasnych wytycznych i przejrzystych zasad – np. brak oficjalnych, solidnych metod obliczeniowych obejmujących cały łańcuch wartości, zjawisko *greenwashingu* (stwarzania przez firmy mylnego wrażenia co do ich wpływu na środowisko) czy krytyczne postawy konsumenckie, wynikające z wątpliwości co do rzetelności przekazu marketingowego oferowanych produktów.

Transparentność rynku jest niezbędnym środkiem służącym popularyzacji produktów neutralnych pod względem emisyjności, które wyróżniają się zarówno pod względem technologicznym, jak i środowiskowym.

Niedawno przyjęty plan przemysłowy Zielonego Ładu przypomina o potrzebie umożliwienia konsumentom dokonywania wyborów w oparciu o przejrzyste i wiarygodne informacje. Dotyczy to dostępu do jasnej informacji na temat zrównoważonego charakteru, trwałości i śladu węglowego produktów. Legislacja europejska zwraca także uwagę na to, że transparentność rynku jest niezbędnym środkiem służącym popularyzacji produktów neutralnych pod względem emisyjności, które wyróżniają się zarówno pod względem technologicznym, jak i środowiskowym. W badaniu Komisji Europejskiej z 2020 r. stwierdzono, że „znaczna część oświadczeń środowiskowych (53,3%) zawiera niejasne, wprowadzające w błąd lub bezpodstawne informacje na temat właściwości środowiskowych produktów w całej UE i w wielu kategoriach produktów”². W ramach spisu oświadczeń środowiskowych w 2020 r. przeanalizowano również ich uzasadnienie pod kątem jasności, dokładności oraz stopnia, w jakim są one poparte dowodami, które można zweryfikować. Z analizy wynika, że 40% z nich było nieuzasadnionych. Oznacza to, że ogromna różnorodność „zielonych” oznaczeń (zidentyfikowano ich około 230) w ogólnej ocenie może prowadzić do naruszenia zaufania konsumentów.

Zielona szansa

Dla zrównoważonego biznesu opisane powyżej wyzwania i problemy stanowią szansę na wiarygodne i transparentne budowanie wartościowych łańcuchów dostaw oraz pozycjonowanie się na liderów, którzy stosują nowoczesne metody zarządzania. Dla środowiska i ludzi to również szansa na stworzenie zrównoważonego systemu żywnościowego – takiego, „który zapewnia i promuje bezpieczną, pożywną i zdrową żywność o niskim wpływie na środowisko dla wszystkich obecnych i przyszłych obywateli w sposób, który również chroni i przywraca środowisko i jego ekosystemy, jest solidny i odporny, ekonomicznie dynamiczny, sprawiedliwy i uczciwy oraz społecznie akceptowalny i integracyjny”³.

W perspektywie długoterminowej zrównoważone rolnictwo pozwala nie tylko na wzmocnienie odporności sektora rolnego i zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, integralnie powiązanego z działaniami w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu, ale również na identyfikowanie żywności z wiarygodnych źródeł. Obecnie czekamy jeszcze na jasne wytyczne Komisji Europejskiej dotyczące ogólnoeuropejskiej definicji rolnictwa zrównoważonego, listy standardów i praktyk rolniczych uznawanych za zrównoważone czy sposobu

² *Environmental claims in the EU: Inventory and reliability assessment. Final report*, Komisja Europejska, 2020.

³ *A Sustainable Food System for the European Union*, SAPEA, 2020.

oznaczania produktów pochodzących z takich upraw i hodowli. Zatem na rozsądny kompromis wobec wyzwań przyszłości musimy jeszcze trochę poczekać – tak, aby w konsekwencji znaleźć synergię między systemowymi instrumentami prawnymi, fiskalnymi a podejściem biznesowym i ideologicznym.

O autorce

Małgorzata Bojańczyk – dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności, doświadczony ekspert z zakresu Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, Europejskiego Zielonego Ładu w odniesieniu do rynku rolno-spożywczego oraz rolnictwa zrównoważonego. Współautorka raportów pt. „Zrównoważona żywność w Polsce – Narodziny masowego rynku jako szansa dla branży spożywczej” i „Moment zwrotny w branży spożywczej. O tym, jak zrównoważony rozwój pozwala budować odporność biznesu w niestabilnych czasach” oraz kilku publikacji w czasopismach polskich i międzynarodowych. Posiada kilkunastoletnie doświadczenie w zarządzaniu, legislacji, kontroli i skutecznym wdrażaniu projektów związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich. Zanim dołączyła do Stowarzyszenia, pracowała w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Działa charytatywnie w projekcie Ogrody Polsko-Niemieckie oraz w Rotary Club Warszawa Goethe.

Partnerzy

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSK

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

maritex
ELECTRONIC COMPONENTS

GROUP
base

Partnerzy numeru

BNP PARIBAS
FOOD & AGRO

Nestlé Good food, Good life